

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ

19.2.2019

Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevat (NEET) nuoret, katsaus tilanteeseen ja toimenpiteisiin

Taustaa

Syksyllä 2016 OECD:n vuosittainen ”Education at a Glance”- julkaisu kiinnitti huomion työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten (ns. NEET-nuoret, neither in employment nor in education or training) kasvaneeseen ja kansainvälisesti korkeaan osuuteen Suomessa. OECD:n julkaisun mukaan työn ja koulutuksen ulkopuolella oli vuonna 2015 yli 18 prosenttia 20-24-vuotiaista nuorista. Tilastokeskuksen vuosikeskiarvoon perustuvien, vakaampien lukujen mukaan osuus oli noin 15 prosenttia. NEET-nuorten osuus oli joka tapauksessa korkea ja kasvusuunnassa. On huomattava, että NEET-tilanne ei vielä suoraan kerro syrjäytymisestä vaan nuorten elämäntilanteet vaihtelevat. Nuoret esimerkiksi odottavat opiskelujen tai varusmies- tai siviilipalveluksen alkamista, viettävät välivuotta, lukevat pääsykokeisiin tai lomailevat kesällä ilman kesätyötä. NEET-tilanne on kuitenkin etenkin vuosia jatkuessaan yhteydessä psyykkisiin ja sosiaalisiin ongelmiin.

Hallitus käsitteli strategiaistunnossaan 7. marraskuuta 2016 koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten määrän lisääntymistä, sen syitä ja siihen liittyviä ongelmia. Istunnossa päätettiin valmistella ennen hallituksen puolivälitarkastelua ohjelma toimista, joilla voidaan ennaltaehkäistä ja puuttua syrjäytymiseen, parantaa koulutuksen läpäisyä ja vähentää keskeyttämistä sekä pysäyttää osaamis pohjan mureneminen. Opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen kutsui tämän jälkeen ministereitä keskustelemaan tilanteesta ja toimintaohjelman jatkovalmistelusta. Päätös toimista tehtiin hallituksen puoliväliriihessä 25.4.2017. Hallitus päätti vielä strategiaistunnossaan 28.8.2017 toimista nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi. Toimia on valmisteltu useissa ministeriöissä ja ministeriöiden (OKM, TEM, STM, SM, PLM, VM) yhteistyönä. Ministerit ovat käsitelleet toimenpiteiden etenemistä useissa yhteisissä kokouksissa.

Hallituskaudella on toteutettu useita toimenpiteitä, joilla nuorten aseman parantumiseen on vaikuttettu. NEET-nuorten vähentämisen kannalta keskeiset toimenpiteet ovat kohdistuneet nuorten tavoittamiseen matalalla kynnyksellä sekä heidän hyvinvointinsa ja opiskelu- ja työllistymisval-

miuksiensa ja -mahdollisuuksiensa kohentamiseen (mm. ohjaamot, psykososiaalinen tuki, opiskeluvaihtoehtoja tukevat opinnot ja valmentava koulutus). Palkkatukea on kohdennettu nuorille ja koulutustarjontaa on lisätty ja kohdennettu. Osa toimenpiteistä kohdistuu jo lapsuuteen parantaen pitkäjänteisesti heikoimmassa asemassa olevien lasten ja nuorten asemaa ja ennaltaehkäisten syrjäytymistä. Tällaisia ovat erityisesti varhaiskasvatukseen sekä esi- ja perusopetukseen kohdistuvat toimet.

Keskeisiä havaintoja viime vuosien tilanteesta

Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten osuus on laskenut huomattavasti viime vuosina. Vuonna 2015 kun osuus oli korkeimmillaan, 15,1 prosenttia 20-24-vuotiaista kuului tähän ryhmään. Nyt osuus on laskenut 11,8 prosenttiin (2018). Tämä tarkoittaa, että Suomessa oli noin 38 000 NEET-kategoriaan laskettavaa 20-24-vuotiaista nuorta vuonna 2018. Vuodesta 2015 laskua on ollut noin 14 000 henkeä. Erityisesti miesten tilanne on parantunut vuodesta 2015, jolloin osuus miehistä oli 16,6 %. Sukupuolten välinen ero on nyt tasaantunut ja kääntynyt jopa hieman miesten eduksi (osuus 20-24-vuotiaista miehistä 11,7 %, naisista 11,9). Myös 25-29-vuotiaiden nuorten aikuisten kohdalla kehitys on ollut positiivista. Vuonna 2015 tässä ikäluokassa 53 000 henkeä kuului NEET-ryhmään ja kun taas vuonna 2018 heitä oli 45 000. Suunta on siis positiivinen. Suotuisa kehitys näkyy myös TE-toimistojen työttömiksi työnhakijoiksi rekisteröityneiden nuorten määrässä. Vuonna 2015 rekisteröityneitä työttömiä oli kuukauden mittauspäivänä keskimäärin 47 000 kun vuonna 2018 heitä oli keskimäärin noin 32 500.

Vailla toisen asteen tutkintoa jääneille kasaantuu usein hyvinvointiongelmia, kuten toimeentulon ja mielenterveyden vaikeuksia. Heillä myös todennäköisyys olla työn ja koulutuksen ulkopuolella myöhemmin on muita suurempi. Lähes kaikki perusopetuksen päättävät hakevat koulutukseen ja koulutuspaikkoja on tarjolla koko ikäluokalle. Vailla toisen asteen tutkintoa olevien osuus 20-24-vuotiaissa on silti edelleen huomattava, mutta suunta on ollut viime vuodet laskeva. Vuonna 2014 osuus oli 17,8 %, vuonna 2017 taas 16,7 %. Vailla tutkintoa jääminen johtuu pääosin keskeyttämisestä, jossa suunta on myös ollut viime vuodet myönteinen. Ammatillisen koulutuksen lukuvuonna 2015/2016 keskeytti 7,3 % opiskelijoista, kun lukuvuonna 2012/2013 osuus 8,5 % ja vielä kymmenen vuotta sitten yli kymmenen prosenttia. Lukiokoulutuksen keskeyttäminen on selvästi vähäisempää (3 % lukuvuonna 2015/2016) mutta suunta siinäkin on edelleen vähenevä (esim. lukuvuonna 2010/2011 osuus oli 4 %).

Hallituskauden toimenpiteitä

Nuorten tilanteeseen ja tulevaisuuteen voidaan vaikuttaa hyvin monenlaisin tavoin ja eri ikävaiheissa. Kuluneen hallituskauden aikana on toteutettu niin lainsäädännöllisiä uudistuksia, toimintojen vakiinnuttamista kuin erilaisia hankkeita, joilla lasten ja nuorten hyvinvointia on edistetty. Hyvinvointiin vaikutetaan myös toimilla, jotka eivät suoraan kohdistu lapsiin ja nuoriin itseensä. Seuraava kuvaus ei siis ole kattava, mutta antaa kuvan asian ja toimenpiteiden laajuudesta.

Laadukas **varhaiskasvatus** ehkäisee tehokkaasti syrjäytymistä myöhemmin elämässä antamalla hyviä oppimisvalmiuksia ja tasoittamalla perhetaustasta lähteviä sosioekonomisia eroja lasten välillä. Uusi varhaiskasvatuslaki (540/2018) tuli voimaan 1.9.2018. Se korostaa entistä enemmän lapsen edun ensisijaisuutta, ja lakiin on kirjattu lapsen suojaaminen väkivallalta, kiusaamiselta ja

häirinnältä. Varhaiskasvatuksen tavoitteisiin on lisätty yhdenvertaisuuden edistäminen. Viisivuotiaiden lasten osa-aikaisen maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilu aloitettiin 1.8.2018 viiden miljoonan euron valtion avustuksilla. Mukana on 19 kuntaa ja lapsia kokeilun piirissä on noin 12 500. Hallitus päätti kevään 2018 kehysriihessä jatkaa kokeilua vuosina 2019-2020. Uusi haku päättyi 25.1.2019, avustusta oli haettavana noin yhdeksän miljoonaa euroa. Kokeilun tavoitteena on nostaa varhaiskasvatuksen osallistumisastetta ja edistää vanhempien työllistymistä. Opetus- ja kulttuuriministeriön asettamat selvityshenkilöt ovat laatineet 2017 tiekartan lyhyen ja pitkän tähtäimen toimenpiteistä osallistumisasteen nostamiseksi. Osallistumisaste on jo lähtenyt hienoiseen kasvuun.

Opetushallitus jakoi vuonna 2018 **koulutuksellisen tasa-arvon avustuksia** 235:lle esi- ja perusopetuksen järjestäjälle noin 30 miljoonaa euroa sekä tätä täydentäen 12 miljoonaa euroa alueellisen eriarvoistumisen ja syrjäytymisen ehkäisyyn. Vuonna 2019 Opetushallitus jakaa näitä avustuksia esi- ja perusopetuksen järjestäjille noin 30 miljoonaa euroa ja 10 milj.€ positiiviseen diskriminisaatioon varhaiskasvatuksessa.

Ammatillisen koulutuksen reformi on laaja uudistus, jonka rahoitusjärjestelmä kannustaa koulutuksen järjestäjiä huolehtimaan myös erilaisten ja heikommassa asemassa olevien kohderyhmien koulutuksesta. Työpaikalla järjestettävä koulutus eli koulutus sopimus ja oppisopimus tarjoavat työelämälähtöisen opiskelu ympäristön kaikille opiskelijoille. Tämä tasaa erityisesti heikoimpien opiskelijoiden mahdollisuuksia kiinnittyä työelämään ja osoittaa osaamisensa työnantajille. Koulutukseen hakeutuminen on joustavaa ja kaikille tehtävä henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelma ottaa huomioon kunkin opiskelijan tavoitteet, tarpeet, edellytykset ja elämäntilanteen ja tarjoaa räätälöityä ohjausta ja tukea etenkin heikommassa asemassa olevalle. Vuonna 2018 toteutettiin myös 1000 opiskelijavuoden lisäkohdennus nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi ja osaamistarpeisiin vastaamiseksi.

Uudella lukiolailalla (voimaan 1.8.2019) vahvistetaan lukio-opiskelijoiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia kehittyä, saada henkilökohtaisempaa ohjausta ja oppimisen tukea ja tukea korkeasteen opintoihin siirtymiseen. Lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneella henkilöllä, joka ei ole saanut jatko-opiskelupaikkaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa, on oikeus saada opintoihin hakeutumiseen ja urasuunnitelmiin liittyvää ohjausta vielä oppimäärän suorittamisvuotta seuraavan vuoden aikana.

Työpajatoiminnan opinnollistamishankkeelle on myönnetty erityisavustus vuosille 2018-2019. Opinnollistamisella tarkoitetaan eri tavoin ja erilaisissa ympäristöissä hankittavan osaamisen tunnistamista ja dokumentoimista, mikä auttaa hyödyntämään opittua myös koulutuksessa ja luomaan yksilöllisiä ja joustavia opintopolkuja. Työpajatoimijat ja koulutuksen järjestäjät kehittävät yhteistyössä toimintaa siten, että työpajoja voidaan hyödyntää nykyistä monipuolisemmin osaamisen hankkimista tukevana oppimisympäristönä ja oppimisen tukipalveluna.

TE-hallinnossa on lisätty merkittävästi nuorille suunnattuja **tulosperustaisia hankintoja**, jotka kohdentuvat alle 30-vuotiaisiin nuoriin työnhakijoihin. Palvelun toteuttajalle maksetaan vain sovittua tuloksesta, kuten työllistymisestä tai koulutukseen siirtymisestä ja kiinnittymisestä. Tavoitteena on saavuttaa kaikkiaan 10 000 asiakasta palvelun piiriin. Asiakasohjaus on alkanut kesä-

kuun 2018 alussa ja vuoden 2018 loppuun mennessä palveluun on ohjattu yli 5 000 nuorta. Hankintojen arviointitutkimus on käynnissä, mutta alustavat tulokset ovat varovaisen positiivisia. Yli 60% päättäneistä asiakkuuksista palveluissa on johtanut palkkion maksamiseen.

Ohjaamot ovat kaikille alle 30-vuotiaille tarkoitettuja paikkoja, joissa saa maksutonta apua ja tukea monenlaisiin asioihin opiskelusta ja työllistymisestä asumiseen ja kaikkeen näiden väliltä. Ohjaamot ovat herättäneet myös kansainvälistä kiinnostusta. Vuoden 2018 lopussa oli toiminnassa 60 Ohjaamoja, ja niissä työskentelee vähintään yhtenä päivänä viikossa noin 600 henkilöä. Hallitus myönsi puoliväliriihessä viiden miljoonan euron rahoituksen ohjaamoverkoston vakiinnuttamiseksi vuoden 2017 tasolle. Rahoitus kanavoitiin työ- ja elinkeinotoimistojen kautta, ja sillä rekrytoitiin 100 henkilötyövuotta. Vuonna 2018 Ohjaamojen palveluja käytettiin kasvokkain yli 140 000 kertaa; asiointikerroista noin 70 000 sisälsi ryhmätoimintaan osallistumista.

Ohjaamot kokoavat yhteen alueella olevia palveluja. Tavoitteena on, että nuorten palveluprosessi nopeutuu ja sujuvoituu, kun yhdestä paikasta voidaan tarjota useiden eri palveluntuottajien palveluita. Ohjaamoja on rakennettu asiakaslähtöisesti nuoria kuullen. Asiakastytyväisyyden keskiarvo on ollut koko Ohjaamojen olemassa olon ajan yli yhdeksän. Ohjaamot ovat tuoneet esille sen, ettei neuvonnan ja ohjauksen tarve suinkaan lopu opiskelujen päättymiseen tai liity ainoastaan työttömyyteen. Ohjaamoiden asiakkaista 62% oli työttömänä, 22% opiskelijoita ja 16% töissä tai muussa elämän tilanteessa. Moni tarvitsee tukea erilaisiin arjen asioihin.

Edellisellä hallituskaudella toteutetussa nuorisotakuututkimuksessa sosiaali- ja terveystalvöpalvelujen saatavuus arvioitiin selvästi muita nuorten palveluja heikommaksi, ja osa nuorista koki jopa pudonneensa sosiaali- ja terveydenhuollon ulkopuolelle. Moni nuori on myös pettynyt palveluista saamaansa apuun. Tällä hallituskaudella lähdettiinkin kehittämään nuorisotakuusta "puuttanutta palikkaa" ja pureuduttiin uudella otteella nuorten syrjäytymisen kovaan ytimeen.

Nuorisotakuun osana on nyt kehitetty toimintoja ja palveluja, jotta erityisesti **nuorten psykososiaalisen tuen tarpeisiin** voitaisiin vastata nykyistä nopeammin ja paremmin. Keskeisiä kehittämiskärsentioita on ollut neljä: *Vamoksen* seitsemällä paikkakunnalla toteuttama yksilö- ja ryhmävalmennus koulutuksesta ja työelämästä syrjäytyneille nuorille (2017-2018), Ohjaamojen matalan kynnyksen palveluja kehittävä *Onni-hanke*, johon on palkattu pääasiassa sosiaalityöntekijöitä ja psykologeja kaikkiaan 17 paikkakunnalle. Lisäksi kesällä 2018 aloitti "Arki haltuun"-kehittämiskärsentio kuudella paikkakunnalla. Se perustuu yhdessä Me-säätiön kanssa toteutettuun 100 nuoren kuulemiseen nuorten tarpeista. Lisäksi Kelan vetämässä *NEET-nuorten kuntoutuksen* kehittämiskärsentiossa (2018-2019) on valmisteltu nuorten ammatillisen kuntoutuksen lakimuutosta ja sen toimeenpanoa. Nuorten työllistymisen tukea kehitetään myös *osallistavan sosiaaliturvan* kokeilussa.

Vuosina 2017-2018 **Vamos-kärkihankkeen** intensiiviseen valmennukseen ohjautui 1040 nuorta ja se tavoitti yhteiskunnan marginaalissa elävän kohderyhmän. Työskentely osoitti, että arjen sujuvuuden ja mielen hyvinvoinnin tuki sekä rinnalla kulkeva, muihin tarvittaviin palveluihin integroitu valmennus saa aikaan vaikuttavia tuloksia ja on myös taloudellisesti tärkeä investointi. Kokemusten mukaan noin kolmannes työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista tarvitsee intensiivistä henkilökohtaista tukea ja valmennusta. Kärkihankkeen tulokset kertovat, että systeeminen

muutos nuorten palveluissa edellyttää hallintorajat ylittävää moniammatillista palveluintegraatiota, joka kokoaa nuoren ympärille tarkoituksenmukaisen tuen.

Koska kaikki nuoret eivät ole valmiita suoraan opintoihin tai työmarkkinoille, on täsmätukea ryhdytty aktiivisesti kehittämään myös osana Ohjaamojen toimintaa. Kokemukset osoittavat jo, että kun tukea saa helposti, oikea-aikaisesti ja intensiivisesti, on nuorten kohdalla mahdollista saavuttaa hyviä tuloksia joskus hyvinkin nopeasti. **Onni-hankkeen** myötä Ohjaamoissa kyetään antamaan entistä vaikuttavammin tukea myös haastavissa tilanteissa oleville nuorille, joita tulee Ohjaamoihin paljon. Heidän kohdallaan arjen asioiden yhtäaikainen ja kokonaisvaltainen hoitaminen on erityisen tärkeää. Tätä työskentelyotetta pyritään kehittämään myös parhaillaan kuudella paikkakunnalla käynnissä olevilla *Arki haltuun*-valtionavustushankkeilla. Ne perustuvat kehittämisssessiin, jossa Suomen 100-vuotisjuhlien kunniaksi perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko kutsui yhdessä Me-säätiön ja Ohjaamojen kanssa sata 16–29-vuotiasta nuorta kehittämään nuorten psykososiaalisia palveluja. Nuorten viesti oli selkeä: he tarvitsevat tukea hyvin arkisiin asioihin ja elämän perushallintaan. Jokaisella paikkakunnalla on kehitetty omanlaisensa tukipaketti, jonka vaikuttavuutta seurataan nuorten omien kokemusten kautta.

Jatkumona opiskelun ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten etenemismahdollisuuksien parantamiselle heidän pääsyään **Kansaneläkelaitoksen järjestämään ammatilliseen kuntoutukseen** sujuvoitettiin vuoden 2019 alusta voimaan tulleella lailla (1097/2018). Nuoren ammatillisella kuntoutuksella tuetaan syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien 16–29-vuotiaiden nuorten mahdollisuuksia suunnitella omaa tulevaisuuttaan, kouluttautua ammattiin ja osallistua työelämään. Nuori voi päästä kuntoutukseen nyt myös ilman sairaus- tai vammadiagnoosia, jos hänen toimintakykynsä on olennaisesti heikentynyt ja hänellä on kuntoutuksen tarve. Näin voidaan puuttua toimintakyvyn ongelmiin paljon entistä varhemmin ja torjua vaikeuksien pitkittymistä. Kuntoutusrahaa maksetaan koko nuoren ammatillisen kuntoutuksen ajan, eikä nuoren tarvitse pelätä etuuden katkeamista kuntoutuksen aikana. Tämän toivotaan motivoivan nuoria lähtemään kuntoutukseen ja etenemään opiskelu- ja työllistymistavoitteissaan.

NEET-nuorten kuntoutuksen kehittämisen projektissa (2018–2019) on valmisteltu lakimootosta ja sen toimeenpanoa. Yhteensä Kelaan ohjautui viime vuonna noin 1500 nuorta, joista 1281 nuorta aloitti ammatillisen kuntoutuksen ilman lääkärinlausuntoa. Nuorten ohjautumiseksi kuntoutukseen projektissa on tehty yhteistyötä nuorten kanssa ns. ensilinjassa työskentelevien tahojen kuten Ohjaamojen, sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien sekä etsivän nuorisotyön kanssa. Reiluun 400 nuoreen on otettu yhteyttä suoraan Kelan aloitteesta: kuntoutuksellisen tuen tarpeessa olevia nuoria on tunnistettu Kelassa erityisesti toimeentulotuen käsittelyn yhteydessä. Lisäksi noin 200 projektiin ohjautunutta nuorta tai heidän omaistaan on itse ottanut yhteyttä Kelaan.

Ulkoinen arviointitutkimus vuoden 2018 kokeiluista valmistuu kesällä 2019. Kelassa toteutetaan vuoden 2019 loppuun mennessä myös rekisteritietoihin perustuva tutkimus, jossa tarkastellaan kokeiluun osallistuneiden nuorten etuuksien käyttöä ja etuuspolkuja. Lainvalmistelu ja toimeenpano ovat osoittaneet tarpeen laajempaankin keskusteluun nuorten palveluista ja niiden yhteensovittamisesta. Samaan asiaan kiinnitti vahvasti huomiota **myös nuorisotakuun neuvottelukunta 10.12.2018 julkistamisessaan tulevaisuusteeseissä.**

Maahanmuuttajien koulutuspolkuja on vahvistettu. Aikuisten perusopetus on uudistettu kokonaisuudessaan 2018 alusta lukien. Aikuisten perusopetukseen ohjataan erityisesti nuoret, 17 vuotta täyttäneet, joille perusopetuksen suorittaminen ja jatko-opintokelpoisuus on koulutus- ja työurien kannalta tärkeää. Aikuisten perusopetuksen rahoitusta on muutettu niin, että oppilasmäärien nopeisiin muutoksiin pystytään reagoimaan nopeasti. Ammatilliseen koulutukseen pääsyä on edistetty joustavoittamalla kielitaitovaatimuksia reformin myötä 2018 alusta lukien. Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä ja henkilökohtaisen tuen mekanismit tukevat mm. opintoihin integroitavaa kielenopetusta. Ammatillisen koulutuksen opiskeluvalmiuksia tukevat opinnot järjestetään osana tutkintokoulutusta. Opinnoilla vahvistetaan osaamista ja edellytyksiä tutkinnon tai sen osan suorittamiseen ja tutkintokoulutukseen osallistumiseen. Opintojen tavoitteena on vahvistaa kielellisiä, matemaattisia tai tietoteknisiä tai opiskelutekniikkaan liittyviä taitoja sekä tarjota tukea arjen hallintaan ja elämäntilanteeseen liittyviin ongelmiin. Korkeakoulutettujen maahanmuuttajien osaamisen dokumentoinnista sekä näiden ohjaamisesta soveltuvien opintojen pariin huolehtivat vastuukorkeakoulut. Toiminta käynnistyi jo 2016 keväällä ja nyt mukana 6 korkeakoulua.

Harrastustakuun tavoitteena on ehkäistä ylisukupolvista syrjäytymistä, vahvistaa lasten ja nuorten itsetuntoa, tukea oppimista ja parantaa koulussa viihtymistä. Harrastustakuu vaatii valtion, kuntien, koulujen, kolmannen sektorin ja kotien tiivistä yhteistyötä. Toteutuksessa hyödynnetään opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman työryhmän raporttia. Uuden harrastuspassi-älypuhelinsovelluksen kehitystyö on jo käynnistetty. Harrastuspassi on kaikille yläkoululaisille suunnattu sovellus, joka auttaa löytämään mieluisan harrastuksen. Sen tavoitteena on lisätä nuorten yhdenvertaisia mahdollisuuksia löytää oma mieleinen harrastus ja harrastaa yhdessä kavereiden kanssa. Tavoitteena on, että Harrastuspassi on kaikkien kuntien käytettävissä vuonna 2019.

Ankkuritoiminta on moniammatillista yhteistyötä, jossa nuorta tuetaan siinä vaiheessa, kun hänen on havaittu oireilevan rikoksilla. Ankkuritoiminnassa pystytään myös ennalta ehkäisemään lapsiin ja nuoriin kohdistuvia uhkia, kuten seksuaalista hyväksikäyttöä ja seksuaalirikoksia. Toimintaa ohjaavat valtakunnalliset ohjeet ja kootut hyvät käytännöt. Järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö tukee ankkuritoimintaa. Ankkurikäsikirja valmistuu ja julkaistaan maaliskuussa 2019. Se ohjaa moniammatillisia Ankkuriryhmiä lasten ja nuorten kanssa tehtävässä toiminnassa. Osana hanketta on valmisteltu verkkosivusto, jossa on laajasti tietoa nuorille, vanhemmilla ja ammattilaisille. Sivuston kehittämistä jatketaan tavoitteena Ankkuritoimijoiden Intranet.

Aikalisä-toiminnan tavoitteena on edistää nuoren siirtymistä kutsunnoista varusmies- tai siviilipalvelukseen sekä tarvittaessa tukea nuorta palvelukseen pääsemisessä, palveluksen suorittamisessa ja siirtymisessä palveluksesta koulutukseen, työhön tai muuhun nuoren tarvitsemaan palveluun. Aikalisä-toiminta tarjoaa nuorelle tukea palveluksen keskeytyessä. Aikalisä-toimintaa toteutetaan yhteistyössä puolustusvoimien ja siviilipalveluskeskuksen kanssa. Aikalisä -ohjaajat ovat perehdytyksen saaneita kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon sekä nuoriso- ja liikunta-alan ammattilaisia, jotka toteuttavat tukipalvelua osana perustyötään.

Lopuksi

Vaikka kaikkien työtä tai opiskelupaikkaa vailla olevien nuorten elämäntilanne ei ole automaattisesti huono, on tällaisten nuorten tilanteeseen suhtauduttava vakavasti. Etenkin pitkittyessään ns. NEET-tilanne on riski. OECD:n yhteiskuntakatsauksessa (2016) nostetaan esiin monia epäsuotuisia seurauksia työn ja koulutuksen ulkopuolella olemisesta. Epävarmuus työstä ja tuloista voi estää nuoria saavuttamasta muita perinteisiä aikuisuuden tuntomerkkejä ja aiheuttaa lannistumista ja pettymystä. Sillä voi olla lisäksi vakavia pitkäaikaisia vaikutuksia terveyteen, syntyvyyteen ja jopa rikollisuuteen. NEET-nuorten onnellisuuden, luottamuksen ja poliittisen mielenkiinnon taso on muita matalampi. Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleminen voi saada nuoret tuntemaan itsensä osattomiksi ja voi heikentää sosiaalista koheesiota. NEET-nuorten tyytyväisyys elämään ja luottamus toisiin on muita nuoria matalammalla tasolla.

Suomessa työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuus lähti nousuun 2010-luvun alussa. Muihin Pohjoismaihin verrattuna osuus oli vuonna 2015 hyvin korkea. Vuonna 2016 hallitus tiivistä asian seurantaan ja yhteistyötä tilanteen parantamiseksi. Useat ministeriöt ministeriönsä johdolla kartoittivat ensin omia toimiaan ja ryhtyivät sitten entistä enemmän myös yhdessä suunnittelemaan ja toteuttamaan toimenpiteitä, joilla epäsuotuisa suunta saadaan käännettyä. Ministerit ovat seuranneet asiaa tilannekartoitusten avulla ja ohjanneet toimia, kokoontuen myös yhteen. Yhdessä ja erikseen toteutettujen toimien lista on mittava, niin kuin edeltä voi todeta.

Tilanne on parantunut selvästi. On selvää, että talouden suhdanteiden ja työllisyyden paraneminen vaikuttaa myös nuoriin. Muutossuunta onkin ollut näissä viime vuosina merkittävän positiivinen. Vaikka työpaikkoja olisi tarjolla, tulee nuorella kuitenkin työllistyäkseen ja työskennelläkseen olla myös riittävä koulutus ja osaaminen, elämänhallinta ja terveys. Koulutusmahdollisuuksia on tarjolla paljon ja niitä on myös lisätty. Kuitenkin myös opiskelupaikan saaminen ja opintojen eteneminen edellyttävät monia asioita, kuten toimeentuloa, terveyttä, elämänhallintaa ja riittäviä opiskeluvalmiuksia.

Työn ja koulutuksen tarjoamisen lisäksi on yhteistyössä vaikutettu siihen, että nuorilla olisi elämän perusasiat kunnossa ja että he löytäisivät tarvitessaan ohjausta ja tukea. Yksittäisen toimenpiteen tarkkoja tuloksia on usein vaikea määrittää ja suuret myönteiset vaikutukset voivat kasvaa pienistä puroista. Osa jo tehdyistä toimista ja päätöksistä vaikuttavat vasta vuosien viiveellä. Nuorten kyseessä ollen liian pieniä toimia ei ole ja kaikkien nuorten selviytymistä ja etenemistä on tuettava, jatkossakin.

Tilastolähteet: Tilastokeskus, työ- ja elinkeinoministeriö, Kela

Lisätietoja

Neuvotteleva virkamies Petri Haltia, OKM, puh. 02953 30096, petri.haltia@minedu.fi
Erityisasiantuntija Janne Savolainen, TEM, puh. 050 3963 452, janne.savolainen@tem.fi
Sosiaalineuvos Elina Palola, STM, puh. 02951 63595, elina.palola@stm.fi